

Şiddet türleri ve uygulandıkları ortamlara göre çeşitleri

Doç. Dr. Ülkü Tosun

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (PDR) alanında Hacettepe Üniversitesinde lisans, Marmara Üniversitesinde doktora eğitimini tamamladı. 2004-2005 akademik yılında ABD'de ziyaretçi araştırmacı olarak çalıştı. İSTEK Vakfı okullarında koordinatör rehber öğretmen, Yeditepe Üniversitesinde Öğrenci Dekan Yrd., Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri öğretim üyesi, bölüm başkanı, Dekan Yrd., Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi PDR Bölüm Bşk., İstanbul-Maltepe ilçesi İnsan Hakları Komisyonu üyesi, Kültür Bakanlığı-İstanbul Görsel Eserleri Değerlendirme Alt Komisyon Üyesi görevlerinde bulundu. 2019 yılında Eğitim Psikolojisi alanında doçent oldu. Halen İstanbul Medipol Üniversitesinde Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Çatışmalar, kişinin kendi içinde, kişiler ya da gruplar arasında kaçınılmaz olarak ortaya çıkarlar. Çatışmalar uzlaşma ya da şiddet ile çözülür. Şiddet, bir tarafın güç kullanarak karşı tarafa istediğini yapması/yaptırmasıdır. Uygulanma şekline göre şiddet çeşitleri şunlardır:

a. Fiziksel şiddet: Cana ya da mala kastedilmektedir. 2013 yılında dünyadaki 1,28 milyon kişi fiziksel şiddet görmüştür. Alet kullanarak ya da kullanılmadan gerçekleştirilir. Örneğin dövmek, öldürmek.

b. Duygusal şiddet: Duygusal/psikolojik/sözel şiddet/istismar kavramları eşdeğer olarak kullanılmaktadırlar. Birisinin karşısındaki kişiyi aşağılaması, korkutması ve itibarsızlaştırmadır. Örnek: azarlamak, küfretmek, bağırarak, sürekli eleştirmek, isim takmak, kasıtlı sessizlik vb.

c. Cinsel şiddet: Birisinin karşısındakine yıkıcı cinsel davranışlar gösterdiği şiddet türüdür. Cinsel şiddet, dokunarak ya da dokunmadan uygulanabilir. Örnek; tecavüz, fuhuş, teşhircilik, röntgencilik, cinsel ilişkiye tanık olma, ısrarlı takip vb.

d. Ekonomik şiddet: Toplumlarda yoksulluk arttıkça şiddet de artar. Çoğunlukla kadınlara, çocuklara, yaşlılara ve engellilere uygulanan ekonomik şiddet iki yönlüdür (1). Çalıştırılırlar ve

kazançları ellerinden alınır (2). Çalıştırılmazlar ve kendilerine yeterli ekonomik destek de sağlanmaz.

e. Simgesel şiddet: Medya araçlarından izlenen şiddet, bireylerin davranışlarını ve toplumların kültürel yapılarını etkiler. Şiddet içerikli film ve bilgisayar oyunlarını izleme/oyunama süreleri artan kişilerin saldırgan davranışları artmaktadır.

f. Siber şiddet: Sosyal medyada fotoğraf ve videoların kullanımıyla oluşan, suça eğilimli şiddet türüdür. Örneğin suçlama, karalama, cinsel sözler, kimlik hırsızlığı vb.

Uygulandıkları ortamlara göre şiddet çeşitleri ise şunlardır:

1. Aile İçi Şiddet

Türkiye'de ailelerin %34'ünde fiziksel şiddet, %53'ünde sözel şiddet görülmektedir. Çocukların dörtte üçü şiddete tanık olmakta, %18,6'sı istismara uğramaktadır.

a. İntihar/öz kıyım: İntihar, kişinin kendine yönelik şiddettir. 2015 yılında dünyadaki ölümlerin %1,5'u intihar sonucundadır. İntihar girişimleri ölümlerle sonuçlanan intiharların 10-20 katıdır.

b. Kadınlara yönelik şiddet: Kadına yönelik şiddet; kadına zarar veren ve kadının özgürlüklerini kısıtlayan saldırgan davranışları kapsar. 2014 yılında

Türkiye'de eşinden /eski eşinden şiddet gören kadınların oranları: Fiziksel %36, duygusal %44, cinsel %12'dir. Ailesinde anneye yönelik şiddete tanık olan çocuklar büyüdüklerinde; erkekler eşlerine şiddet gösterirken, kızlar şiddete dayanıklı olmaktadır. Şiddete uğrayan kadınlarda, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, çocuklarına yönelik saldırgan davranışlar görülür.

c. Çocuklara yönelik şiddet/istismar: 18 yaşından küçükler çocuktur. Çocuk istismarı; çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi(ler) tarafından her tür şiddet içerikli davranışlara maruz kalması ya da ihmal edilmesidir. Araştırmalara göre çocukların %77'si aile içi şiddet mağdurdurlar. 2017 yılında dünyada istismara uğrayan çocuk oranları; fiziksel %23, duygusal %36, cinsel %18 kız, %8 erkek ve ihmal edilen %16'dır. Dünya genelinde anne-babası olmayan çocukların sayısı 400 milyondan, çocuk işçilerin sayısı ise 200 milyondan fazladır. Çalışan çocukların 3 milyonu 10 yaşından küçüktür. 2011 yılında ülkemizde istismara uğrayan çocukların %57,6'sı fiziksel, %15,2'si cinsel istismara uğramışlardır. Erken çocuklukta istismar ve travma yaşayan kişilerde şiddet davranışları artmaktadır. Şiddete uğrayan çocuklarda; kaygı, kişilik ve gelişim bozuklukları görülür. Aşırı saldırgan ya da aşırı çekingen olurlar, gülmezler, ağlamazlar, yetişkin

olduklarında şiddet uygulamaya eğilimli olurlar.

d. Kardeşler arasında şiddet: Tüm dünyada çok sık karşılaşılsa da sınırları belirli olmayan ve yeterince araştırılmayan bir konudur. Dowsett ve Jackson (2019) uzun süre şiddet içerikli bilgisayar oyunu oynayanların saldırgan davranışlarına oyunlardaki şiddetin değil, yarışmanın neden olduğunu bulmuşlardır. Kardeşlerin birbirleriyle sürekli karşılaştırılmaları, kardeşler arası şiddeti besleyebilir.

e. Flört/partner şiddeti: Evlenmeden önceki duygusal ilişkide yaşanan her türlü şiddeti kapsar. Üniversite öğrencileri arasındaki bir araştırmada, ilişkilerinde şiddet gören %13,8 iken şiddete başvuran %12,4'tür. Kıskançlık; kadınların %59,6'sı, erkeklerin %70,4'ü tarafından şiddet olarak nitelendirilmemiştir.

2. İş Yerinde Şiddet

İş yerlerinde yetişkinler arasında görülen psikolojik şiddettir. Şiddet; iletişim, sosyal ilişkiler, sosyal konum, mesleki ve özel yaşamın niteliği, sağlık alanlarında gerçekleşir. Şiddetin derecesi ve süresi, kültürlere ve zamana göre değişir.

a. Çalışanlara yönelik şiddet (Mobbing): İş yerinde bir çalışana yönelik sergilenen sürekli ima, alay, küçük düşürücü saldırgan davranışlar mobbing kapsamındadır. Mobbing uygulayanlar aktif veya pasif saldırganlardır. Aktif saldırganlar sürekli sözel/duygusal şiddet uygularlar. Pasif saldırganlar bazen insanca davranırlar ve mağduru psikolojisi daha fazla bozular. Mobbing; mağdurların işten ayrılmalarına, iş kazaları ya da meslek hastalıkları yaşamalarına neden olabilir.

b. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet: Tüm dünyada hasta ya da hasta yakınları tarafından sağlık çalışanlarına uygulanan fiziksel ve sözel şiddeti kapsar. Sağlık çalışanlarına uygulanan şiddet diğer işyerilerindeki şiddetten 16 kat daha fazladır. Şiddete uğrayan çalışanlarda; öfke, travma sonrası stres bozuklukları, kaygı gibi davranışlar görülmektedir.

3. Kolektif Şiddet

a. Yaşlılara yönelik şiddet: Yaşlılara yönelik; her türlü şiddet ve bakımlarının ihmal edilmesini kapsar. 2016 yılında dünyadaki yaşlı nüfus %8,7, Türkiye'deki %8,3'tür.

b. Engellilere yönelik şiddet: Engelli kadın ve çocuklar, ihmal ve şiddetle ilgili risklere daha fazla açıktırlar. Engelli çocuklar, akranlarından 3,7 kat daha fazla şiddete uğramaktadırlar.

c. Akranlar arası şiddet (zorbalık): Okulda birbirlerine zarar veren öğrencilerden biri daha güçlüyse ve diğeri mağdur oluyorsa bu eylem zorbalıktır. 2002 yılındaki bir araştırmada ergenler arasında %44 sözel, %30 fiziksel, %18 duygusal, %9 cinsel şiddetin yaygın olduğu belirlenmiştir.

d. Etnik gruplara yönelik şiddet: Etnik gruplar; gelenek, soy, kültür tarih olarak birlikte ya da yakın yaşadıkları diğer gruplardan farklı olan gruplardır. Etnik grupta yer alan bireyler her türden şiddete açıktırlar. Etnik gruplar arasındaki savaşlar da şiddet bağlamındadırlar. Örneğin Afrika.

e. Mültecilere yönelik şiddet: Mülteci; hiçbir ülkeye ait olmayan terk ettiği ülkesine dönerse tehlikede olacak kişidir. 2017 yılında dünyadaki mülteci sayısı 25.4 milyondur. Yalnız olan çocuklar, gençler ve kadın mülteciler, gittikleri ülkelerde ya da göç esnasında yollarında şiddete uğramaktadırlar.

f. Norm dışı cinsel tutum veya davranış gösteren bireylere yönelik şiddet: Cinsel yönelimleri farklı olduğu için şiddete uğrarlar. Bu gençler, yaşlılarından 1,5-3 kez daha fazla oranda intihara teşebbüs etmektedirler.

g. Sporda Şiddet: Sporcuların kendi aralarında, seyircilerin birbirlerine, çevrelerine, sporculara ve hakemlere, antrenörlerin sporculara yönelik zarar verici davranışları sporda şiddeti yansıtmaktadır. "Her şeye rağmen kazanmak" düşüncesi bırakıldığında sporda şiddet azalabilecektir.

Sonuç

Pandemi günlerinde yaygınlaşan şiddet; özellikle sağlık çalışanlarına yönelik olarak kolektif şiddet türüne dönüşmüştür. Toplumlarda kültür öğelerinin şiddeti değil uzlaşmayı onaylayan tarzda değiştirilmeleri önem kazanmaktadır. Örneğin "Dayak cennetten çıkmadır." atasözü "İyi bir şey olsaydı, cennette kalmaya devam ederdi." diye dönüştürülebilir.

Kaynaklar

1) Tunçer, Ç.P. (2020). Sosyal Medya ve Şiddet: Ekşi Sözlükte Çinli Algısı. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 7 (25): 65-84. DOI: <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.745785>.

Pandemi günlerinde yaygınlaşan şiddet; özellikle sağlık çalışanlarına yönelik olarak kolektif şiddet türüne dönüşmüştür. Toplumlarda kültür öğelerinin şiddeti değil uzlaşmayı onaylayan tarzda değiştirilmeleri önem kazanmaktadır. Örneğin "Dayak cennetten çıkmadır." atasözü "İyi bir şey olsaydı, cennette kalmaya devam ederdi." diye dönüştürülebilir.

2) Polat, O. (2016). Şiddet, http://dspace.marmara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11424/5852/_id det % 5 B % 2 3 2 9 0 6 5 3 % 5 D - 2 7 4 3 2 6 . pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 07.09.2020).

3) Wikipedia (2020). <https://en.wikipedia.org/wiki/Violence#Types> (Erişim Tarihi: 07.09.2020).

4) Karagün, E. (2015). Çocuk, Şiddet ve Spor. Ed.s.M.Korkmaz, E. Demiray, Ü. Sevil, Ş. Hablemitoğlu ve Y. Taşkıran. *Dünyada , Türkiye'de Kadın ve Şiddet*, s: 7-47, Nobel Akademik Yayıncılık.

5) TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070 (Erişim Tarihi: 24.09.2020).

6) AÇSHE-Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). *Türkiye'de Kadın*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/38419/02-03-2020-trde-kadin.pdf> (Erişim Tarihi: 24.09.2020).

7) Bakır, Z. Z., (2018) 2018 Dünyanın Çocuk Karnesi. *İNSAMER (İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi)*, https://insamer.com/tr/2018-dunyanin-cocuk-karnesi_1490.html (Erişim Tarihi: 24.09.2020).

8) Süneci, B., Say, A., Gümüştepe, B., Enginkaya, B., Yıldızdoğan, Ç. ve Yalçın, M., (2016). Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddeti Algıları Üzerine Bir Araştırma, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 16 (1): 56-83.

9) Tınaz, P. (2011). *İşyerinde Psikolojik Taciz*, Beta Yayınları.

10) Stephens, W., (2019), *Violence Against Healthcare Workers: A Rising Epidemic*, <https://www.ajmc.com/view/violence-against-healthcare-workers-arising-epidemic>, (Erişim Tarihi: 24.09.2020).

11) Erden, Ş. ve Boz, H. (2018). *Türkiye'de Yaşlı İstisarı ve İhmali*. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 71 (3): 100-105 DOI: 10.4274/atfm.08208.

12) Haskan, Ö. ve Yıldırım, İ. (2012). Şiddet Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37 (163): 165-177.